

DE BOOT VAN PESSE

EEN KNIPOOG VAN DE TIJD

©Albert Metselaar, Hoogeveen 2018 albertmetselaar@home.nl

De bedompte lucht van het veen en de rook van het vuur, mengen zich in de hut, tot een voor de bewoners vertrouwde aroma. Zo ruikt het leven, hier, bij de stroom, aan de rand van het moeras. Hoe anders is het verderop, bij de bossen, in het veld achter het bos, of bij het grote zoute water. De mensen kennen ze allemaal, de geuren, de winden, het wild, de wortels en de knollen die ze er vinden. Dan weer zijn ze een tijdje hier, dan weer daar. Hoe dat hier en dat daar ook maar heet, dat doet er niet toe. De wereld is één groot doortrekgebied, zolang de winter hen niet dwingt om ergens op een hogere, veilige, vaste plek te blijven.

In de vitrines van het Drents Museum ligt een uitgeholde boomstam. Het is de oudste boot ter wereld. Hij werd gevonden in 1955, tijdens werkzaamheden in Pesse, gemeente Hoogeveen.

Een oude grijze man stopt droog gras in de huiden die zijn voeten beschermen. Het houdt hem warm. Zijn hertenleren broek is even vet als zijn handen. Het houdt beide soepel. De tuniek van vervlochten brandneteldraden is op de schouders bedekt door een flinke varkenshuid, waterdicht, en een tweede tuniek van inmiddels onherkenbaar materiaal. Het is zo oud als zijn gebruiker, lijkt het, zo vaak verstoeld dat er voor iedere zomer dat hij al leeft wel een stuk in is gezet, maar functioneel als de oude verzamelaar zelf. Een muts van schapenleer bedekt zijn hoofd, zodat de grens tussen muts en haar even ongemerkt in elkaar overgaat als die van veen en land. Hij kijkt uit over de

door nevels begrensde ruimte voor zich. Hij groet zijn beide kinderen en hun partners, haalt een aai over het hoofd van een van de kleinkinderen, en stapt naar buiten. "Mag ik mee?", vraagt een jongen met een open, sproetige blik? Hij wil graag, maar is eigenlijk nog te jong om het veen in te trekken. Ach, wat doe je, hij moet het toch leren. Vallen en strikken maken, eieren uit nesten halen, vissen spiesen, fuiken laten verzinken en leeghalen. Wat zo'n dagelijkse tocht over water

en planten op kan leveren, voor wie de kneepjes van de jacht en de visserij heeft leren kennen. Er zijn niet zoveel woorden nodig. Ieder doet zijn eigen route, en de jongen kan met zijn grootvader mee. "In de boom!", is dan de reactie, van de lachende jongen. Niet langs de oevers dus vandaag. Grootvader ziet het al voor zich. Straks gaan ze beiden het water in, want zo stabiel is hij ook niet meer, maar wat maakt het uit, ze weten zich wel te reden. Ook goed dus. Samen stappen ze in de uitgeholde dennenboom. Zijn dochter geeft de boot een flinke duw, opa glijdt de stroom op, zijn kleinzoon voor zich.

Als ze thuiskomen zijn de schaduwen al flink vergleden. De koude ochtend heeft plaats gemaakt voor een stralende zon, die blinkt op de open delen van de stroom, en dampen laat opstijgen waar het moeras zijn gassen prijsgeeft. Veenpluis danst in de zachte bries. Grootvader en zijn kleinzoon brengen bij het vuur wat ze die dag hebben opgehaald. Ze hadden geluk, die dag, de goden waren hen goed gezind. Het eten wordt klaar gemaakt. Een deel ervan gaat als dank terug naar die goden, in het veen. Een ander deel wordt gerookt. Het is voorraad voor als ze over een paar nachten weer verder trekken. Als grootvader met een goed gevulde maag de rand van het water opzoekt, om zijn blaasinhoud toe te voegen aan de eindeloze watermassa..... mist hij de boot.

"Jij zou de boot toch vastleggen?" De kleinzoon laat verbaasd en stuk gerookte vis uit zijn mond vallen. Hij kijkt zijn grootvader aan ende woorden vervagen in de opmerkingen van zijn moeder. "Vader, je weet toch wel dat jij baas blijft, als je met een jochie op stap gaat?" De jonge vrouw kijkt daarbij de oude man aan met een blik die niets te raden overlaat. "Dat wordt dus weer een nieuwe boom omhakken en een week uithollen", verzucht de oude grootvader. "Ach, we gaan over een paar nachten toch verder, en we weten toch nooit zeker of de boom er een volgende keer nog wel ligt", relativeert zijn schoonzoon. "En of ik dan nog kan hakken.....", voegt de oude grootvader er aan toe. "Onze toekomstige clanleider heeft vandaag meer geleerd dan velen in één dag hebben willen leren", en dan schaterlacht grootvader.

De dagen erop wordt er nog gezocht naar voedsel langs de bewandelbare randen van het water en het veen. Dan wordt er opgebroken. Enkele jonge boompjes leveren de stammetjes, die over de schouders van twee sterke mannen worden gelegd, en als sleden over de grond meeslepen. Erop ligt een deel van hun huishouden en voorraad. Anderen dragen op de rug, wat nodig is, en wat mogelijk is. De kleintjes moeten ook al gedragen worden, en dan pak je er niet zoveel meer bij. De clan gaat op stap, letterlijk, naar de volgende rustplaats. Wie weet staan daar de hutten nog van vorig jaar. Dan kunnen ze die weer opknappen. En zo niet, dan maken ze daar, of in de buurt, gewoon nieuwe. Zo gaat het leven verder. Zolang het leven verder gaat.....

Een replica van de boot van Pesse lag enige jaren in de kelder van het Museum de 5000 Morgen te Hoogeveen. Men voer ook in boten van huiden. De boomstamkano werd uitgehold door kooltjes vuur in te laten branden, en vervolgens de verkoolde laag te verwijderen.

***In september 2011
werd een replica
van de boot van
Pesse getest in de
recreatieplas
Schoonhoven.
Zondag 23 juni
2013 was er een
boomstamkano-
race bij Erm. De
winnaars, enkele
fanatieke Friese
dames, met hun
houten beker.***

Niemand weet hoe het precies is gegaan, maar 10.000 jaar geleden, is een boomstamkano uit de stam van een grove den, blijven steken in de bedding van een stroompje bij Pesse. In augustus 1955 werd er druk gewerkt aan de A 28. Ten zuiden van Pesse, zo'n 4 kilometer ten noorden van Hoogeveen, kwamen de wegenbouwers een met veen gevulde kom tegen. De vier meter dikke veenlaag werd verwijderd, zodat er een stevige ondergrond voor de weg verkregen kon worden. Twee draglines haalden de blubber naar boven. Het werd op karren gegooid, om afgevoerd te kunnen worden. Het gat werd opgevuld met zand. Op 2-2 ½ meter diepte kwamen de draglines een horizontaal liggende boomstam tegen. Hij werd met de smurrie op een kar gegooid. Dat zou het einde zijn geweest, als het 'ding' er niet 'toevallig' af was gerold en ter plekke bleef liggen. Enkele dagen later kwam het hout onder ogen van Hendrik Wanders. Hij woonde ongeveer 300 meter van de vindplaats. Hij zag er iets bijzonders in. Hij haalde een kruiwagen op en nam het hout mee naar huis. Het werd in de tuin gelegd. De voorzitter van de Drentse Prehistorische Vereniging en de penningmeester van de Stichting Vrienden van het Drents Museum werden gewaarschuwd. Ze adviseerden het hout nat te houden. Professor Waterbolk van het Biologisch Archeologisch Instituut uit Groningen werd gewaarschuwd. Een medewerker van dit instituut kwam langs voor een eerste onderzoek. Wanders ging akkoord met verder onderzoek, ook al moest hij daarvoor afstand doen van het oude stuk hout. Zo kwam de boot terecht in de koelcel van een vishandelaar in Groningen, waar het bij 20 graden onder nul werd bewaard, tot beslist was hoe het verder geconserveerd zou worden. Er was al een stuk hout afgebroken, dat gelukkig in de boomstam was blijven liggen, maar bij gewoon drogen zou het nog verder vernietigd worden.

Uiteindelijk verwierf het Drents Museum in Assen via deze weg de oudste boot ter wereld. Het is een 3 meter lange en 45 centimeter brede kano, gemaakt van een grove den, door middel van het gecontroleerd laten inbranden van vuur. De datering is officieel gesteld op 'ergens tussen 8040 en 7510 voor Christus. Oftewel, kort door de bocht, ongeveer 10.000 jaar oud. Dat het gaat om een boot, en niet om een voerbak (zoals ook wel is verondersteld) is inmiddels glashelder. Er was in die tijd geen voerbak nodig in Drenthe, om de simpele reden dat er geen boerderijen en gedomesticeerde dieren waren, en een replica van de boot bleek prachtig te varen. Dat bleek toen op 11 april 2001 die replica bij Witten in een vennetje werd uitgegeprobeerd. Later werd dit in het water bij Schoonhoven, Hollandscheveld, nog eens overgedaan met een vergelijkbare boot. Wanneer de passagier op zijn knieën of half gehurkt aan boord zit, kan hij of zij met het bootje vrij goed manoeuvreren. Een mooi hulpmiddel bij jacht of visserij. Een knipoog van de tijd. Want wat we er ook bij denken of reconstrueren, we weten niet meer dan DAT hij gemaakt is, en DAT men er iets mee bedoeld en gewild heeft. Alles is anders geworden, maar die ene boot, die is er nog.....

***Het kampement aan het stroompje, waar het allemaal begon?
Pesse, 10.000 jaar geleden?***

